

Il cuolm en moviment

Discussiun ell'Ustria Steila a Siat

DA GIUSEP VENZIN / ANR

■ **L'Ustria Steila ei stada fullanada la mesjamna sera. Ils referents da num e pum han carmalau ed il tetel dalla discussiun aunc dapli. «Il cuolm en moviment» ha procurau per tempra.**

Dalla relaziun dil marcau e la cuntrada, dil baghegiar, dil turissem e dalla formaziun han ils dus professers ed architects *G. Antoni Caminada* e *Daniel Kündig* discurre cun *Theo Schaub*, igl interpredider e possessur dall'Ustria Steila a Siat. *Chasper Pult* ha menau la discussiun ch'ei stada onz filosofica. «Il baghegiar ellas muntognas duei caschunar creaziun da valor cuzzonta» ein ils experts stai dil meini ed ein el medem mument stai cunscients che quei ei buca propi il cass. Chasper Pult ha numnau in dils exempels. A S. Murezi e contuorn hagian 340 casas e habitaziuns da vacanzas duvrau negina energia ils davos onns. *Reto Gurtner*, el ei staus in dils hosps prominents alla discussiun, ha numnau quei letgs schelentai. Igl um che procura actualmein per ina «revoluziun al cuolm» critichescha dapi onns las casas ed habitaziuns da vacanzas che laschian alla regiun memia pintga creaziun da valor. Cun tesas provocantas ha Chasper Pult dau anim alla discussiun. El ei sedumandaus co ins sappi impedir la realisaziun da resorts planisai dapertut. El ha numnau sco exempel il resort planisau a Rueras: «Quei ei stuorn. Baghegiar in resort e spitgar sillas miulas da Sawiris.» Ils resorts daventien las ruinas dalla proxima generaziun. Il svilup seigi paradox: «La

Ils participonts alla discussiun da podi. Da seniester: Theo Schaub, Daniel Kündig, Chasper Pult e Gion A. Caminada.

FOTO G. VENZIN

substanza dalla quala il turissem profite-scha vegn aschia destruida.»

Normalitad radicala

«Ina casa ch'ins capescha buca, ei adina ina casa plein tensiun.» Gion A. Caminada ha declarau la funcziun dalla casa cuagl exempel dall'Ustria Steila. «In local buca surveiseivel caschuna conflics», ha el manegiau

ed ha fatg il sbagat dil baghegiar ella politica menziunond las fusiuns da vischnauncas. Quellas stoppien svegliar igl interess per la politica. Igl architect professor giavischa era culla fusiun la responsabladad per ils spazis pigns. «Funcziunar local, denton perseguitar tgei ch'il mund exteriur fa.» Daniel Kündig, il secund architect professor, ei president dall'Uniu-

svizra dils architects SIA cun rodund 15 000 commembers. El ha plidau en favur dalla pluralitad culturala. Sil sectur dalla construcziun existi quella buc ella Bassa. La pressiu sil sectur d'immobiliaz ella aglomeraziun seigi enorms.

Senza plan

La Svizra hagi buns instruments da pla-

nisaziun, mo l'execuziun seigi munglusa. Daniel Kündig e Gion A. Caminada han criticau la munconza dalla visiun co la Svizra dueigi veser ora.

«Tgei cuntrada lein nus e tgei mar-caus?» ei Daniel Kündig sedumandaus. Sche la Svizra subvenziuneschi ils pendularis stoppien ins buca sesmarvegljar sche las vias seigien stuppadas. «La debatta sto vegnir menada en ina outra fuorma.»

Igl architect da Vrin ha dau da sa-ver che buca sulet la Bassa piteschi dil squetsch sil sectur d'immobiliaz, era en Val Lumnezia seigi quei il cass.

El ha inagada dapli giavischau da buca baghegiar sulet per atgna finamira, mo-bein per gudogn da tuts.

«Gopfriedstutz»

Ella discussiun ein las qualitats e valurs dil territori muntagnard vegni menziunai differentamein. La discussiun cuorta cuagl auditori ha menau spert dalla dialectica alla realitad. «Daco banduna nossa giuventetgna la vallada sche las muntognas han talas valurs», ei *Pius Truffer*, igl impressari da Val, sedumandaus ed ha puntuau sia damonda cun in «Gopfriedstutz». «Nos giuvens ein buca fascinau da viver ella muntogna, els scappan.»

La risposta ha Gion A. Caminada dau: «Ils menaschis pigns pon buca frenar l'emigraziun.» El ha plidau en favur da pli gronds projects e numnau la cascharia a Muster in tal. Tuts ein denton stai dil meini ch'il marcau carmali cun sia purschida e sia «gronda libertad».

Valurs durablas

Theo Schaub giavischa dapli interprediders curaschus

CUN THEO SCHAUB

HA GIUSEP VENZIN / ANR DISCURRIU

■ **Igl interpredider Theo Schaub da Turitg e hosp da vacanzas a Siat ha baghegiu leu l'Ustria Steila tenor ils plans digl architect da Vrin Gion A. Caminada. Il vitg da Siat ei daventaus la secunda patria digl interpredider cun 100 collaboraturs ed el s'engascha era enteifer l'uniu Pro Siat pil vitg cun strusch 200 habitonts.**

Vus s'engascheis a Siat per ina relaziun fritgeivla denter il marcau e la cuntrada. Ha quei in motiv fundau?

Theo Schaub: Jeu giavischel ina collaboraziun denter il marcau e la cuntrada

senza polarisaziun. Quei giavischel jeu el sectur politic sco el sectur economic. La polarisaziun ei mai da gudogn.

Culla realisaziun dall'Ustria Steila haveis Vos tschentau in ferm tiern a Siat. Ei quei tiern renconschius? Tgei effect spitgeis vos dil project?

L'acceptanza dall'ustria ei tier la populaziun indigena buna, mo era ordvart ei l'ustria renconschida. A liunga vesta spetgel jeu success e creaziun da valor durabla. Quei munta era plazzas da lavur.

Alla discussiun dalla mesjamna ella Ustria Steila ein il potenzial e las fleivlezijs dil territori muntagnard vegni numnai. Soluziuns per dumi-

gnar las fleivlezijs han ins denton strusch udiu. Nua schai il potenzial?

Biaras regiuns muntagnardas han aunc buca fatg ils sbagls fatgs ellas aglomeraziuns, quei oravontut sil sectur da construcziun. Ina dallas fleivlezijs ei la munconza d'interprediders curaschus. Quels drovi dapli per dar alla regiun valurs durablas. Ei drova bunas cundiziuns da rama, mo enteifer quellas drovi era interprediders curaschus che realiseschan projects.

Las Alps muntavan avon 50 onns agricultura ed oz turissem. Il turissem vegn sco l'agricultura era subvenziunaus parzial. Impedeschan las subvenziuns buca l'atgna iniziativa?

Jeu sai buca giudicar con ch'il turissem vegn subvenziunaus. Jeu hai denton capientscha ch'il stadi tschenta cullas subvenziuns cundiziuns da rama pil turissem. Quei sa era esser positiv.

Pius Truffer ha numnau alla discussiun il problem. La giuventetgna emigrescha els marcaus, quei malgrad la buna qualitat da viver ellas muntognas. Ei quei buca ina declaronza da bancrut.?

Sco declaraziun da bancrut vi jeu buca taxar ses plaids. Sin sia constataziun datti ina risposta: La Surselva drova in agen center urban e quella rolla sto Glion giugar.

La funcziun da centrum dil marcau da Glion vegn dubitada. Ei quella funcziun aschi impurtanta?

Quella funcziun ei schizun fetg impurtanta. Sche Glion gioga meglier quella rolla, datti strusch in argument dad ir a Cuera a far cumissiums ed auter. Glion ha massa projects, mo ei succeda pauc. Strusch enzatgei vegn realisau.

Siat ei alla tscherca d'in president communal. Steis Vos a disposiziun per quei uffeci?

Jeu sun sefatschentaus da quei. La vischnaunca da Medel ha in president communal che lavura e viva ella Bassa ed a Curaglia. Jeu crei d'esser capavels avunda d'ademplir igl uffeci, mo quei ei buca mia intenziun. Mia rolla el vitg da Siat ei ina outra.

Culla fusiun cun Glion perdess Siat ina part da sia autonomia. Mass

aschia buca era ina part dalla atgna responsabladad a parder?

Sche Siat ei cunscients da siu agen potenzial, lu ei era ina fusiun negin disavantatg. L'uniu Pro Siat ei cunscienta dallas valurs. Ella ei ina uniu politica-mein neutrala cun 250 commembers. Tier ina fusiun giugass l'uniu la rolla d'ina uniu da quartier. Enteifer Glion plus fuss ella la pli gronda uniu da quartier.

TALUN D'EMPUSTAZIUN

LA QUOTIDIANA

Jau abunesch La Quotidiana

- 2 mais frs 25.– (abunament d'emprova)
- 6 mais frs 86.–
- 12 mais frs 163.–
- 24 mais frs 293.–

Num _____

Prenum _____

Adressa _____

NP/Lieu _____

Data _____

Suttascripziun _____

Tel.-Nr. _____

P.pl. trametter a:

Südschweiz Presse AG
Servetsch d'abunaments
Via da la Caserna 1
7007 Cuir
Empustaziun telefonica:
081 255 55 00

Theo Schaub

FOTO G. VENZIN